

**PAMĚŤOVÉ INSTITUCE
INSTALOVANÉ OBJEKTY**

OCHRANA & ZPŘÍSTUPNĚNÍ kulturního dědictví

- **Paměťové instituce** (viz předmět Muzea, galerie a instalované objekty)
 - muzea
 - galerie
 - muzea v přírodě
 - knihovny, archivy, výzkumné ústavy
- **Instalované objekty**
 - hrady
 - zámky
 - kláštery

PAMĚŤOVÉ INSTITUCE

PAMĚŤOVÉ INSTITUCE

- zahrnují
 - muzea, galerie & samostatné stálé expozice
 - knihovny, archivy, výzkumné ústavy & univerzity
- pečují o národní paměť
- získávají, uchovávají, chrání, zkoumají & zpřístupňují doklady kulturního dědictví
- vytváří nové zdroje informací o kulturních událostech na místní i národní úrovni
- vystavují hmotné doklady minulosti za účelem studia, výchovy i potěšení
- vzájemně spolupracují v oblasti digitalizace a využití informačních technologií pro ochranu & zpřístupnění kulturního dědictví
- činnost je koordinována Ministerstvem kultury →
program *Zpřístupnění a ochrana kulturních, uměleckých a vědeckých zdrojů* řeší → vytváření virtuálního badatelského prostředí
- projekt *Europeana* – evropský portál kulturního dědictví – zpřístupňuje několik desítek milionů textů, obrazů, obrázků & fotografií, statisíce zvukových & filmových záznamů
- *Vyšehradský kodex* – jeden z prvních digitalizovaných / přístupných českých textů

MUZEÁ

- „*stálá nezisková instituce ve službách společnosti, která odborně zpracovává, sbírá, konzervuje, interpretuje a vystavuje hmotné i nehmotné dědictví. Muzea jsou otevřená veřejnosti, přístupná a inkluzivní. Podporují a rozvíjejí rozmanitost a udržitelnost, fungují a komunikují eticky, profesionálně a za účasti různých komunit. Nabízejí rozličné podněty pro vzdělávání, potěšení, reflexi a sdílení vědomostí.*“ (ICOM – International Council of Museums / Mezinárodní muzejní rada)
→
- nevýdělečná instituce, sbírá, uchovává, zpracovává & vystavuje kulturní dědictví s cílem rozvíjet společnost
- zpřístupňuje sbírky ve formě dlouhodobé (stálé) muzejní expozice nebo časově omezené výstavy
- dle působnosti – celostátní, národní, regionální (oblastní, okresní, místní) & městská
- dle zaměření – všeobecná, vlastivědná & specializovaná v určitém oboru – společenskovědní, přírodovědná, historická, archeologická, technická, uměleckoprůmyslová
- úzce zaměřená na jedinou sbírku / téma (muzeum motocyklů, muzeum kávy)

MUZEÁ

- první veřejně přístupná muzea v Českých zemích – církevní
- 1722 – Jezuitské muzeum v pražském Klementinu
- sbírky po zrušení řádu převzaly Karlo-Ferdinandova univerzita (dnes UK) & Národním muzeum v Praze
- 1814 – Slezské zemské muzeum v Opavě (původně gymnazijní muzeum)
- 1817 – Moravské zemské muzeum v Brně (původně Františkovo muzeum)
- 1818 – Národní muzeum v Praze (původně České vlastenecké muzeum)
- trend – zatraktivnění nabídky, změna způsobu prezentace sbírek → umocnění prožitku
→ přednášky, workshopy & doprovodné programy

GALERIE

- instituce shromažďující výtvarné umění (obrazy, sochy, fotografie, ilustrace, užité umění, nová média)
 - obrazárny
 - glyptotéky (sochařská díla, zejména antická)
 - lapidária (kamenné předměty – sochy, náhrobky, sarkofágy, pomníky, kašny, kříže, milníky, části staveb)
- 1673 – Obrazárna zámku Kroměříž, Karel II. z Lichtensteinu-Castelcornu
- 1796 – Národní galerie Praha, největší & nejvýznamnější umělecká sbírka výtvarného umění u nás
 - ze soukromé Obrazárny Společnosti vlasteneckých přátel umění, představitelé vlastenecky zaměřené české šlechty (např. Kolovratové, Šternberkové, Nosticové) & vzdělanci z řad měšťanstva
 - stálé expozice & výstavy např. Schwarzenberský palác, Veletržní palác, Šternberský palác, Palác Kinských, klášter sv. Anežky České, Valdštejnská jízdárna, zámek Fryštát, zámek Žár nad Sázavou
- 1885 – Uměleckoprůmyslové muzeum v Praze, užité umění & fotografie
- 1951 – Muzeum umění Olomouc, tři části – Muzeum moderního umění, Arcidiecézní muzeum Olomouc, Arcidiecézní muzeum Kroměříž
- 1952 – Galerie výtvarného umění v Ostravě současné i klasické umění
- 1961 – Moravská galerie v Brně, výtvarná kultura komplexně, tj. malba, kresba, grafika, plastika, fotografie, současný design, móda
- 60. léta – Lidická galerie, sbírka moderního umění tvořená výhradně z darů umělců z celého světa

MUZEA V PŘÍRODĚ

- výstavní exponáty – objekty s původním komplexním vybavením (mlýn, sýpka, kovárna, pila...)
- 1891 – Zemská jubilejní výstava, *Česká chalupa* – idealizovaná stavba lidového obydlí
- 1895 – Národopisná výstava Československá, výstavní dědina – výběr lidových staveb
- muzea vzniklá z původní historické vesnice
- muzea nově zakládána – stavby přenesených z blízkého nebo repliky vybraných objektů
- 11 skanzenů
- Národní muzeum v přírodě – Rožnov pod Radhoštěm
- spravuje objekty lidové architektury & technického stavitelství v přirozené krajině, sbírku nemovitých & movitých dokladů lidové kultury, národopisu, řemesel & zemědělství
 - 1925 – **Valašské muzeum v přírodě** 4 areály – Dřevěné městečko, Valašská dědina, Mlýnská dolina, Pustevny s Maměnkou & Libušínem (NKP)
 - **Hanácké muzeum v přírodě** v Příkazích
 - **Muzeum v přírodě Vysočina** v Hlinsku, na Veselém kopci, v několika osadách obce Vysočina
 - **Muzeum v přírodě Zubrnice** (České středohoří)

MUZEA V PŘÍRODĚ

- Polabské národopisné muzeum v Přerově nad Labem (záchranný skanzen)
- Národopisné muzeum Slánska v Třebízi (středočeská vesnice, která z části funguje jako skanzen)
- Muzeum středočeské vesnice v Kouřimi
- Muzeum vesnice jihovýchodní Moravy ve Strážnici
- Soubor lidových staveb východní Hané v Rymici u Holešova (mnohé objekty jsou obydleny)
- Muzeum vesnických staveb středního Povltaví ve Vysokém Chlumci
- Západočeský skanzen v Chanovicích, ohrožené lidové stavby jihozápadních Čech (záchranný skanzen)

- řada muzeí lokálních specializujících se jen na jeden objekt
 - Dlaskův statek v Dolánkách u Turnova (roubený statek pojizerského typu)
 - Kotulova dřevěnka v Havířově-Bludovicích (jedna z nejstarších roubených staveb na Těšínsku)
 - Mikuláščíkovo fojtství v Jasenné (roubená stavba karpatské kultury)
 - Muzeum Velké Karlovice (valašská architektura objektu fojtství a bývalého kupeckého domu)
 - Vísecká rychta v Kravařích (největší roubené obytné stavení v Čechách)

PŘÍNOSY MUZEÍ A GALERIÍ CESTOVNÍMU RUCHU

- prezentace atraktivních exponátů ukrytých v depozitářích → jedinečný & neopakovatelný zážitek
- způsob prezentace – příběh, moderní technologie
- téma & program výstav → zvýšení x propad návštěvnosti
- prostředí – reprezentativní historické budovy, nové budovy, opuštěné průmyslové stavby
- genius loci – místo, budova muzea & její okolí, událost
- moderní vybavení odpovídající současným potřebám návštěvníků i muzejníků
- doprovodné produkty – katalogy, reprodukce děl (pohlednice, plakáty), upomínkové předměty
- personál instituce (od pokladny až po obslužný lektorský personál)
 - vystupování zaměstnanců v tzv. první linii (ovlivní pocity z návštěvy celého objektu)
 - práce s veřejností (ovlivňuje návštěvnost & veřejné mínění)
 - spolupráce s cestovními kancelářemi, agenturami & dalšími zprostředkovateli
- řada objevených & přitažlivých výstav unikne pozornosti návštěvníků díky nenápadné propagaci
- expozice v minulosti – reprezentační vizitky kvality sbírek
- expozice v současnosti – vzdělávací funkce, tj. poznávání historie & ovlivnění hodnotové orientace lidí

INSTALOVANÉ OBJEKTY

INSTALOVANÉ OBJEKTY

- zpřístupnění významného objektu, tj. vystavení samotné architektury, včetně vnitřního zařízení
- zahrnují
 - hrady
 - zámky
 - šlechtická sídla
 - klášterní komplexy
- včetně jejich uměleckých sbírek & historického mobiliáře
- zpřístupněné veřejnosti v rámci různých prohlídkových okruhů

HRADY & ZÁMKY

- sběratelská činnost majitelů prezentována úzkému okruhu lidí → reprezentace
- 16. století – soukromé fondy (zejména knižní) odkazovány k veřejnému využití
- 18. století – sběratelská činnost předmětem vědeckého zájmu → vznik muzeí & galerií zpřístupněných široké veřejnosti
- 1801 – hrad Frýdlant zpřístupněn (v klasické podobě) majiteli Clam-Gallasů
 - rodové sbírky, rodinné podobiznami, zbrojnice, památky na Albrechta z Valdštejna
 - historické oděvy frýdlantských zaměstnanců
 - cca 1850 – Karel Jaromír Erben uspořádal rodový archiv & zpracoval 1. text pro hradní průvodce
- 19. století – Karlštejn, Točnick, Helfštýn, Křivoklát (s archeologickými nálezy ze Stradonic), Buchlov, Úsov (lesnické & lovecké sbírky Liechtensteinů + exponáty z cest po Africe & Americe)
- 19. / 20. století – stavebně upraveny & zpřístupněny Kokořín (Václav Špaček), Bouzov, Loket, Trúba
- 1918 – zákonem 61/1918 zrušeno šlechtictví, řády a titul
- 1919 – zákonem 215/1919 přijata první pozemková reforma
- →

HRADY & ZÁMKY

- změna majetkoprávních poměrů ALE zpřístupněny objekty soukromé, obecní & státní – Konopiště (majetek Habsbursko-Lotrinské dynastie), Křivoklát, Rožmberk, Jindřichův Hradec, Opočno, Pernštejn, Mnichovo Hradiště, Náchod, Hořovice, Hrubý Rohozec, Lešná, Lednicko-Valtický areál & všechna sídla jihočeských Schwarzenbergů – Hluboká nad Vltavou, Český Krumlov, Třeboň & Ohrada
- provádělo se v reprezentačních prostorách (aby majitelé nebyli omezováni nebo rušeni)
- návštěvní řády – omezený vstup v době počasí „trvale chladného, deštivého a nepříznivého“
- turistická sezona – duben (březen) – říjen (září)
- pozornost věnována výchovnému hledisku, např. zvýhodněné vstupy školních dětí & mládeže
- některé objekty přístupné pro vědecká bádání
- některé památky v péči spolků & družstev, např. Košumberk, Rabí, Kunětická hora
- některé památky využity pro hospodářské účely – Švihov (sklady & sýpka), Kaceřov (sklady), Nové Hrady (kancelářské prostory), Chudenice (kancelářské prostory)
- 2. světová válka – některé objekty pro návštěvníky uzavřené, některé v provozu – Karlštejn, některé využity pro potřeby říše, z mnohých umělecké předměty & sbírky uloupeny (některé se nevrátily)

HRADY & ZÁMKY

- po 2. světové válce – konfiskační dekrety prezidenta republiky Edvarda Beneše → vlastnictví ČSR
- dekret č. 12 (21. 6. 1945) o konfiskaci a urychleném rozdělení zemědělského majetku Němců, Maďarů, jakož i zrádců a nepřátel českého a slovenského národa – 496 hradů & zámků včetně jejich vnitřního zařízení převedeno do majetku státu (konfiskace s okamžitou platností & bez náhrady)
- konfiskovány byly i movité památky, včetně archivů, knihoven, sbírek všeho druhu & mobiliáře
- zákon č. 137/1946 Sb. O národních kulturních komisích pro správu státního kulturního majetku – vybráno prvních 47 objektů určených pro zpřístupnění veřejnosti pro své historické, umělecké & architektonické hodnoty
- soubor reprezentoval chronologický přehled architektonického vývoje & jednotlivých slohů
 - středověk – Jindřichův Hradec, Frýdlant, Horšovský Týn, Švihov, Hrubý Rohozec, Nové Hrady (starý zámek), Pernštejn, Šternberk, Buchlov, Blatná
 - renesance – Litomyšl, Opočno, Náměšť nad Oslavou, Velké Losiny, Telč, Bučovice, Červená Lhota, Moravský Krumlov
 - baroko – Náchod, Libochovice, Mnichovo Hradiště, Klášterec nad Ohří, Bruntál, Jemniště, Krásný Dvůr, Hořovice, Veltrusy, Jaroměřice nad Rokytnou, Milotice, Buchlovice, Slavkov, Vizovice, Dačice, Dobříš, Kozel u Štáhlav, Valtice, Lysiceu
 - empír až romantismus – Ratibořice, Velké Březno, Kynžvart, Rožmberk, Sychrov, Žleby, Hrádek u Nechanic, Lednice, Vízmbek, Bouzov

HRADY & ZÁMKY

- zákon 142/1947 Sb. o revizi první pozemkové reformy (týkal se např. Českého Šternberka, Častolovic, objektů z majetku Lobkoviců, majetků Kinských, Kolowratů ad.)
- zákon 143/1947 Sb. – speciálně řešil převod rozsáhlých majetků hlubocké větve Schwarzenbergů (Hluboká, Český Krumlov, Třeboň, Ohrada)
- zákon 46/1948 Sb. o nové pozemkové reformě – dokončil vyvlastňovací proces
- 1952 – převodem od České obce sokolské – Točnick, Žebrák, Velhartice, Bezděz, Krakovec, Trosky, Lipnice nad Sázavou; další spolky – 1953 Rabí, 1954 Kunětická hora
- 1951 – registrováno 97 zpřístupněných státních hradů & zámků, 1952 – 110, 1953 – 131; řada dalších ve správě NV & až v další fázi některé přeřazeny
- zákon 22/1958 Sb. o kulturních památkách → Státní ústav památkové péče (správa památkových objektů)
- 1990 – restituční zákony → vrácení památkových objektů & stovky tisíc předmětů mobiliáře
 - některé hrady & zámky zůstaly přístupné veřejnosti – Český Šternberk, Jemniště, Častolovice, Orlík, Blatná, Chlumeck nad Cidlinou, Kost, Rychnov nad Kněžnou, Doudleby nad Orlicí, Boskovice
 - jiné byly uzavřené – Skalka, Nové Hrady u Vysokého Mýta (zároveň rozprodán mobiliář)
 - některé byly rozprodány

HRADY & ZÁMKY

- zákon 172/1991 Sb. o majetku obcí – vlastníky mnoha zpřístupněných hradů & zámků se staly obce
 - některé své majetky následně prodaly
 - jiné je udržují zpřístupněné – Valdštejn, Pecka, Humprecht, Svojanov, Slavkov, Locket – úroveň prezentace ovlivněna změnami zastupitelstev, lokálními zájmy, úrovní kulturního povědomí
- noví vlastníci – kupují zámecké & hradní areály & zpřístupňují je – Chyš, Korozluky, Štáblovice
- →
- nové hrady & zámky ve vlastnictví státním, soukromém i samospráv se pro návštěvníky průběžně otevírají i uzavírají

- hrady & zámky
 - představují mimořádnou hodnotu evropského i světového významu
 - představují jednu z nejvýznamnějších součástí našeho kulturního dědictví
 - měly by být uchovány ve své jedinečnosti a celistvosti
 - neměly by být vystaveny krátkodobým & subjektivistickým tendencím
 - neměly by být vystaveny tlakům na neadekvátní komercializaci & využívání

KLÁŠTERY

- dlouhá křesťanská tradice Českých zemí → množství sakrálních staveb → nejvýznamnější – kláštery
 - nositel vzdělanosti & písemnictví
 - držitel velkého majetku
- cca 976 – konvent **benediktinek** při kostele svatého Jiří na Pražském hradě
- 993 – benediktinský Břevnovský klášter v Praze (dochovaná románská krypta)
- postupně příchod dalších mnišských řádů → zakládání městských i venkovských klášterů
- venkovské budovány s opevněním & hospodářskými objekty, patřily jim okolní vesnice
- městské budovány bez hospodářských objektů, často v chudinských čtvrtích na periferii
- 1115 – benediktinský klášter v Kladrubech
- 1142 – **cisterciácký** Sedlecký klášter
- 1143 – **premonstrátský** Strahovský klášter
- cca 1144 – ženský premonstrátský klášter v Doksanech
- 1144 – cisterciácký klášter Plasy
- 1158 – 1169 – **Johanitská komenda** (řád maltézských rytířů) na Malé Straně
- 1190 – premonstrátský Loucký klášter

KLÁŠTERY

- 15. století – husitské války → řada vypálena & pobořena
- 17. století – pobělohorské rekatolizace → opětovný rozkvět klášterní kultury
- 18. století – reformy Josefa II. (Sekularizační dekret 1782) → zrušení klášterů, zákaz některých řádů
- 20. století – úpadek klášterů v období komunistické vlády
- 1989 – obnova & rekonstrukce klášterních budov → některé vráceny církvi
 - plní původní funkci sídla řeholního řádu
 - místo pro pořádání kulturních akcí
 - hotely

KLÁŠTERY

nejnavštěvovanější sakrální památky

- Strahovský klášter – nejstarší premonstrátský, historická knihovna & obrazárna, 1143
- Katedrála nanebevzetí Panny Marie v Sedlci – konventní kostel Sedleckého kláštera (továrna na cigarety)
- Chrám svaté Barbory v Kutné hoře – stavba započala 1388, práce zastaveny 1558, dokončen 1905
- Staronová synagoga (*Altneuschul*) – nejstarší dochovaná synagoga v Evropě, 2. polovina 13. století)
- Bazilika sv. Petra a Pavla na Vyšehradě – novogotická přestavba, vnitřní secesní výzdoba, zbytky gotického & románského zdiva, klenotnice, 1070
- Velehrad – významné poutní místo, nejstarší cisterciácké opatství na Moravě, 1228
- Anežský klášter – nejstarší klášter klarisek (*Na Františku*) – dvojklášter řádu klarisek & mužského řádu minoritů (menších bratří), Anežka Přemyslovna, dcera Přemysla Otakara I., sestra Václava I., snad 1231
- Loretánská kaple – nejstarší klášter kapucínů, 1600, kaple 1631
- Rosa coeli v Dolních Kounicích u Brna – zřícenina kláštera premonstrátek, 1181

DĚKUJI ZA POZORNOST